

Piosa Cainte a thug Joe Steve Ó Neachtain uaidh ag Seimineár a reachtáileadh le linn Tionól Ghaeltachta Chonradh na Gaeilge in Inis Oírr, tús mí Lúnasa.

An Ghaeltacht i mBliain an 2000 – Pobal nó Ionad Oidhreachta?

"Ní shlíim fhéin go bhfuil aon ghá a dhul i bhfad leis an díospóireacht áithrid seo, maidir leis an bhliain, bliain an 2000. Sílim go mba leor a bheith ag éisteacht le pobal Inis Oírr ag an Aifreann inniu ag freagairt an Aifrinn go nádúrtha, agus go raibh sé go maith a bheith ag éisteacht leis an bhfoireann peile as Inis Oírr agus foireann mo cheantair fhéin, foireann Micheál Breathnach, ag imirt ar an bpáirc anseo amuigh, ag fógairt ar a chéile go hiomlán as Gaeilge, ag eascairí i nGaeilge, buíochas le Dia. Ar ndóigh, tá bliain an 2000 chomh gar dhúinn, agus gur ar éigean go mbeidh muid bailithe abhaile as Tigh Ned ar chor ar bith nó go mbeadh sí ar ár mullach má bhíonn aon seisiún maith ann ina dhiaidh seo.

Tuigim go bhfuil pobal eile lag, an-lag, agus go mb'fhéidir go mbeadh siad séalaithe faoi bhliain an 2000, agus tuigim go maith dá gcuirfí ceist orm fhéin meastú cén chaoi a mbeidh an pobal a mbainim leis leath chéad bliain taréis bliain an 2000, tá seans maith go ndéarfainn nach mbeidh sé ann agus is beag seans go mbeidh. Bheadh sé deacair a chreidiúint go mbeadh. Más fíor, deirtear go raibh Gaeltacht soir chomh fada le lár na tíre nuair a cuireadh tús leis an stáit seo. Bhí Gaeltacht soir chomh fada le Átha Luain. Bheadh sé deacair a thuiscint cén fath go gcoinnódh muid anois i nuair a chaith chuile dhuine eile uathu í, i gcaitheamh an achair anuas go dtí an lá atá inniu ann. Ag an am céanna, níl agam ach slat tomhais mo bhaile fhéin. Níor labhair aon duine dhá rugadh ar mo bhaile ariamh aon Bhéarla liom, fear, bean ná páiste. Bheadh sé mí-nadúrtha acu sin a dhéanamh. Níor labhair aon duine a rugadh i mo pharóiste de mo chomhaisigh, aon fhocal Béarla ariamh liom. Bheadh sé mí-nadúrtha acu sin a dhéanamh.

Ar bhealach amháin ní raibh rudaí chomh maith ariamh sa nGaeltacht, agus ar bhealach eile ní raibh rudaí chomh dona ariamh sa nGaeltacht. Ní raibh sé chomh maith de bharr go bhfuil féile i chuile bhaile. Níor mhór dhuit a bheith ag déanamh airgid le bheith in ann freastal ar chuile chinéal féile dá bhfuil ann, idir féilte curachaí agus féilte ceoil, agus féilte bád seoil, agus cumadh amhráin, agus cumadh filíochta agus pubanna lán go maidin. Ach ar an láimh eile, níl aon mhaith dhá cheilt, tá udár imní san aos óg, go háirithe ins na bunscoileanna. Níl muid dhá cheilt. Tá muid dhá rá amach go hoscailte go bhfuil trioblóid ansin.

Ach níl muid a' dhul ag lú siar agus a' dhul ag fáil bháis. Is beag an baol orainn, mar nuair a bhí mise ag dul ag an scoil náisiúnta is bás de chineál eile a bhí i gceist. Chuile dhuine dá raibh ar rang liom sa scoil náisiúnta, chuile dhuine amháin acu, d'imigh siad ar imirce. Bás eile! Ní raibh an Ghaeilge mar a deireann siad, ní raibh sí user friendly ag an am. B'fhéidir nach bhfuil ná fós, in áiteacha. Is cuimhneach liomsa an-náire a bheith orm le mo chuid Gaeilge sa mbaile mór de bharr nach raibh mo dhothain Béarla agam. Agus is cuimhneach le mo chomhleacaithe a d'imigh go Sasana, nach raibh siad in ann béile a ordú agus gur gheall siad go Dhia agus go Mhuire dá mbeadh clann acu go deo go mbeadh a ndóthain Béarla acu le go mbeadh siad in ann taisteal ar fud an domhain.

Ar ndóigh tá an saol athraithe agus níl sé sin fíor i saol an lae inniu ach níl an mheon athraithe fós i n-intinn na ndaoine agus sin é atá tábhachtach le n-athrú. Marach na coistí paróiste i mo cheantar sa, ní bheadh mise ag caint anseo inniu Bheadh muid marbh le deich mbliana fichead ar a laghad."

Bunaíodh na coistí paróiste agus astu sin a d'fhás Cearta Sibhialta na Gaeltachta, rud a thug misneach dhúinn, nach rinne dochar ar bith dhúinn, fiú amháin má bhí muid mí-mhúinte, agus má rinne muid rudaí nár cheart a dhéanamh ag an am. Ach rinne sé leas. B'fhéidir nach mbeadh dochar ar bith ann dhá mbeadh brainse dhóibh beo i gcónaí. Ag an am is cuimhneach liom gur fhiafraigh muid Údarás Gaeltachta agus gur fhiafraigh muid Raidió Gaeltachta.

Agus labharfaidh mé faoi Raidió go háirithe. Tá mé ag caint ar mo mháthair fhéin, go ndéana Dia grásta uirthi, a fuair bás dhá bhliain ó shin. Ní raibh rud ar bith eile, ní raibh méán ar bith eile le go bhféadfadh sí éisteacht leis. Ba í an Ghaeilge a teanga agus d'éist sí leis ó mhaidin go faoithin. Agus ní mór dhúinn a bheith cúramach ar bhealach nuair a bhíonn muid ag iarraidh an Raidió, a d'fhiafraigh muid don Gaeltacht a chur in oiriúint don tír ar fad. Mar ní mar a chéile go díreach an cineál meoin atá ag daoine chuile áit sa tír. Ní mar a chéile muid agus Sasanaigh, ní mar a chéile Sasanaigh agus Gearmánaigh. Sé an rud is nádúrtha ar an domhain é, an clár a bheadh feiliúnach i mBaile Átha Cliath, ní bheadh sé feiliúnach i gConamara agus an clár a bheadh feiliúnach i mBéal Feirste ní móide go mbeadh sé feiliúnach i mBaile Átha Cliath. Agus ní bheinn ach ag cur comhairle beag bideach—chuile uair dhá dtógar clár de Raidió na Gaeltachta go bhfuil muid ag fágáil easpa sa nGaeltacht, easpa sa Raidió a throid muid go géar ar a shon, ar son na Gaeltachta le go bhfanadh muid beo.

Is cuimhneach liom an coiste paróiste againn fhéin ag ceannach píosa talúna agus ag dul go dtí Údarás na Gaeltachta agus ag rá leo. Sin é an talamh! Tógaigí sibhse monarchain! Cuirigí obair ar fáil dúinn! Níor dhúirt muid leo cuirigí Gaeilge ar fáil dhúinn. Ba ró-chuma linn le firinne. Obair a theastaigh ar dtús. Theastaigh uainn fanacht sa mbaile ar dtús. Muna mbeadh muid in ann fanacht

sa mbaile ba chuma más Gaeilge nó Béarla a bhí againn. Ba tábhachtaí i bhfad go mbeadh Béarla againn agus lena gceart a thabhairt dóibh, caithfidh mé é seo a rá agus mé ag obair dóibh, ach lena gceart a thabhairt dhóibh chuir siad na monarchain ar fáil.

Tá lochtanna ar an Údarás, tá lochtanna ar chuile eagrais dá bhfuil ann. D'admhódh muid fhéin é. D'admhódh an bhainistíocht é. Sílim go measann daoine go raibh an tÚdarás, b'fhéidir freagrach go hiomlán as an nGaeilge a chur chun cinn sa nGaeltacht. Ach sé an cúram is mó a bhí orthu ná iarracht a dhéanamh tionscail a chur ar bun sa nGaeltacht agus roghnaigh siad foireann a bhí feiliúnach leis an gcineál sin oibre a dhéanamh. Ní móide go raibh an fhoireann céanna uafasach feiliúnach leis an nGaeilge a chur chun cinn sa nGaeltacht. Ach ar a laghad rinne siad job áirid. Rinne siad réasúnta maith é. Sílim fhéin, mar duine Gaeltachta go ndeama.

Anois faoi láthair mothaíonn muid go bhfuil athrú polasaí ag teastáil. Tá a fhios againn go maith muna bhfuil Gaeilge sa nGaeltacht nach bhfuil aon ghraithe againn ann. Ní fiú Údarás Gaeltachta a bheith ann muna bhfuil Gaeltacht ann. Feiceann muid gur chóir a bheith ag athrú polasaí dhá réir. Níl muid ag ligean

maidí le sruth. Tá riar mhaith oibre déanta againn i gcursaí teilifíse, b'fhéidir in ngan fhios don saol, ag cur cursaí ar fáil agus ag traenáil daoine. Cuireann muid riar mhaith airgid isteach sna naonraí go deas ciúin; go leor airgid i gclubanna óige; cuidíonn muid le amhránaíocht ar an sean nós a mhúineadh don dream óg; ranganna Gaeilge. Agus tugann muid cúnamh do chuile chinéal féile dá bhfuil ann.

Amach romhainn! Bhuel tá mé ag cuimhneamh ar mo theaghlach fhéin. Triúr gasúr atá agam. Thóg muid le Gaeilge iad, ach tháinig an tráth nuair a bhínn ag dul ag cluichí le Páid go háirid agus leads óga a bhí ag dul ar scoil in éineacht leis. Stopaídis ag caint ar fad sa gcarr. Sé an fáth a bhí ansin ná gur Béarla a bhídis ag labhairt le chéile ag an méanscoil agus mheas siad mar gheall go raibh siad sa gcarr in éineacht liomsa nár cheart dóibh Béarla a labhairt. Dá bhrí sin bhí cinéal náire orthu Gaeilge a labhairt, agus níor labhair siad ar chor ar bith. Ar an bpointe a dtéidis amach as an gcarr chloisinn ag Béarlóireacht iad.

Ach más aon mhisneach é, tá an tráth tagtha go bhfuil Páid ag dul ag an Ollscoil anois agus tá na leads ceannann céanna ag teacht isteach ag an teach againn agus iad ag Gaeilgóireacht mar a bhíodh siad

Joe Steve Ó Neachtain

nuair a bhí siad ina ngasúir bheaga bhídeacha. Téann déagóirí, téann siad tré phíosa mar sin — nach bhfuil sé with it mar a déarfá a bheith ag labhairt na Gaeilge. B'fhéidir go bhfanann cuid acu mar sin ach ní fhanann siad ar fad. Tagann riar acu ar ais chomh maith. Údar misnigh é sin, ach údar droch mhisnigh iad na scoileanna náisiúnta. Tá cursaí thar a bheith go dona. Is féidir le duine amháin a bhfuil Béarla aige, scór a mhilleadh i gclós na scoile.

Tá muid ag iarraidh tabhairt faoi sin faoi láthair ar chuile bhealach dá bhféadfadh muid. Meon na dtuismitheoirí a athrú uimhir a haon. Tá muid ag cur drámaíocht ar bun sna scoileanna ionas go mbeidh seans ag na gasúir a bheith ag caint

aris. Níl aon seans cainte ann faoi láthair, is brú cnapaí é. Agus ní Gaeilge a bhí ar an dteilifís go dtí seo. Ní fhéadfadh aon mhilléan a thabhairt do na gasúir.

Is maith ann na Gaelscoileanna, ach ní leor iad dá fheabhas iad agus tá fíor mheas agam orthu. Mar thógadh sé céad bliain sa bhéas obair na nGaelscoileanna chomh h-aibithe leis an gcultúr atá ag fáil bháis sa nGaeltacht faoi láthair. Agus chuirfínn cultúr na Gaeltachta i gcomortas le Picasso. Dá fheabhas an phéintéireacht is fearr dhá bhfuil déanta faoi láthair beidh sé céad bliain d'aois sa bhéas sé ionchurtha le tada de na sean phictiúirí.

I dteannta a chéile is fearr muid. Mothaím nach bhfuil na heagraíochtaí ar fad atá ag plé leis an nGaeilge, nach bhfuil muid ag tarraingt ceart lena chéile. Agus ba mhaith liom a rá anocht ó fuair mé an deis ar son an Údaráis gur maith liomsa go háirid a bheith ag comhoibriú go mór libhse, Conradh na Gaeilge. Sílim gurbh é an job mór ceanna atá le déanamh againn. Más ag troid le chéile atá muid, nó ag argóint nó ag iarraidh a bheith ag gnótháil pointí ar a chéile, tá muid ar fad marbh ar aon nós. Tá muid i bhfad ró-bheag agus ró-lag le bheith ag argóint lena chéile."

Cló Iar-Chonnachta,

Indreabhán, Conamara

Fón: (091) 593307 Fax: (091) 593362

LEABHAIR / DLÚTHDHIOSCAÍ / CAISÉID NUA

LEABHAIR

Brídín, Colm Ó Ceallaigh (úrsceál)

Seanfhocail as Acaill, Tony Catherine Antoine William
An Cruastóir / An Mhéar Fhada, Johnny Chóil Mhaidhc
(dhá dhrama grinn)

CEOL & AMHRÁNAÍOCHT

Gaelcheol Tíre (físteip, CD & caiséad)

The Fertile Rock: Chris Droney (consairtín)

An Buachaill Dreóite: Joe Ryan (fidil)

Rinn na nGael: Nioclás Tóibín (amhránaíocht ar an sean-nós)

Ar Aon Bhuille: Antóin Mac Gabhann (fidil)

The Winds of Freedom: John Beag

AG TEACHT GO LUATH...

Mar chuid de chomórada deich mbliana Chló Iar-Chonnachta seolfar trí mhórchnuasach de scoth an ábhair a foilsíodh ó 1985:

Sláinte — cnuasach litríochta

Ceiliúradh — cnuasach ceoil & amhrán ar CD / caiséad

Blaiseadh — Cnuasach ón tsraith An Béal Beo

(Ábhar litríochta ar CD / caiséad: Aithris filíochta / scéalta & srl.)

GAELIC SEAFOODS (IRL) LTD.

Leitir Ard, Caiseal, Co. na Gaillimhe
Leitir Mealláin, Co. na Gaillimhe

Táirgeoirí Bradán den scoth.
Ag Soláthar Fostaíocht do Mhuintir
Ghaeltachta sa nGaeltacht.

Go n-éirí go geal leis an nGaeltacht

Tigh Phroinsias

An Spidéal
Teil: 091-83728

Oifig an Phoist
Siopa Spar
Cruaearraí & Earraí Grósaera

Go n-éirí go geal leis an nGaeltacht

The Twelve Pins

Muintir Lawless, Bearna
Teil: 091-592368/592485

Beáranna • Bialann
Áiseanna Sóisialta
Seomra Cruinnithe
Bia na Mara & à la carte